

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILAN DOKTORA TEZLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ (2002-2018)¹**

Dr. Öğr. Üye. Sibel OĞUZ HAÇAT*

Fatıma Betül DEMİR**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de 2002-2018 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerini farklı kriterler açısından değerlendirmektir. Ayrıca yapılacak çalışmalara ve alana katkı sağlaması açısından ışık tutacağı düşünülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Araştırma verilerini Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde kayıtlı sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan 158 doktora tezi oluşturmaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma verilerinin analizi tezlerin yayımlandığı tarih, yapıldıkları üniversite, araştırmacı cinsiyeti, çalışılan alan, anahtar kelimeler, araştırmanın örneklem grubu, araştırma yöntemi, veri toplama araçları, araştırmada çalışılan üniteye göre 9 başlıkta değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın tez tarama merkezinde ulaşılabilen 2002-2018 yılları arasındaki tezlerin en çok 2017 yılında yapıldığı görülmektedir. İncelenen tezlerin en fazla Gazi Üniversitesi’nde yapıldığı tespit edilmiştir. Yapılan doktora tezlerinin araştırmacı cinsiyetine göre dağılımında erkek araştırmacıların daha fazla yer aldığı görülmektedir. Tezler konularına göre değerlendirildiğinde en fazla çalışılan konu “Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğeleri” ile “Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntemleri” olduğu tespit edilmiştir. Tezlerde “sosyal bilgiler” anahtar kelime olarak en fazla tercih edildiği görülmektedir. Tezlerin örneklem grubunda 7.sınıf öğrencilerinin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Araştırma modeli ve veri toplama araçları incelendiğinde, araştırmacılar en fazla karma yöntemi kullanmayı, görüşme/mülakat ile veri toplamayı tercih etmişlerdir. En fazla çalışılan ünite ise “Türk Tarihine Yolculuk” olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda çeşitli önerilere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, doktora tezi, değerlendirme.

**EVALUATION OF THE DOCTORAL DISSERTATIONS CONDUCTED ON SOCIAL
STUDIES EDUCATION (2002-2018)**

ABSTRACT

The aim of this study is to assess doctoral dissertations in the field of Social Studies Education between the years 2002-2018 within the scope of the different criteria in Turkey. It is also thought that the work to be done will give and a light in terms of contribution to the area. Qualitative research method was used in the research. The data of the research was obtained by document analysis. The research data consists of 158 doctoral dissertations in the field of social studies education registered in the official website of the National Thesis Center of the Council of Higher Education. The data were analyzed by content analysis method. In the analysis of the data, the date and the university of publication, researcher gender, sample group of the research, keywords, study group of research, the research method, the data collection tools, according to the unit studied in the research were evaluated in 9 title. As a result of the

¹ Bu çalışma 11-13 Ekim 2018 tarihleri arasında Kırşehir’de düzenlenen VII. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulan aynı başlıklı çalışmanın genişletilmiş şeklidir.

* Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, soguz@kastamonu.edu.tr,

** Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, betul_bd_@hotmail.com , ORCID NO: 0000-0002-3573-6160

research, The theses between 2002 and 2018, which can be reached at the thesis screening center of Council of Higher Education, appear to be made at most in 2017. Most of the theses examined were found to be carried out in Gazi University. It is seen that male researchers are more involved in the distribution of doctoral dissertations according to researcher gender. When the thesis is evaluated according to the subjects, it was determined that the most studied subject was “social studies curriculum elements” and “teaching methods used in social studies course”. In the thesis, “social studies” is the most preferred keyword. In the sample group of the theses, it is seen that 7th grade students take more places. When the research model and data collection tools were examined, the researchers preferred to use the most mixed methods and to gather data through interviews/interviews. The most studied unit seems to be "Journey to Turkish History". In line with these results, various suggestions were given.

Keywords: Social studies education, doctoral dissertations, evaluation.

Giriş

Eğitim, bireylerin aktif hayata uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Yaşamda süregelen bilgi akışı beraberinde bireylerin yetenek ve davranışlarını geliştirebilmeleri ayrıca yaşamlarını sürdürebilmeleri için vazgeçilemez bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini içeren sosyal bilgiler eğitimine birtakım sorumluluklar düşmektedir (Doğanay, 2008). Sosyal bilgiler bireyin kendisini, değerlerini ve düşüncelerini keşfedeceği ortamı sağlayan; milli kültürlerin yaşatılması ve geliştirilmesi açısından önemli işlevlere sahiptir (Kabapınar, 2014; Öztürk, 2014).

Eğitim sürecinde önemli bir yeri olan sosyal bilgilerin bir ders olarak doğuşu 1916 yılında Amerika’da gerçekleşmiştir (Kan, 2010). ABD’nin Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi sosyal bilgileri “yetkin vatandaş desteklemek için sosyal ve insanî bilimleri birleştiren bir alan” olarak yorumlamaktadır (İnan, 2014: 2). Sosyal bilgilerin Türkiye’deki gelişimi incelendiğinde 1962 programında “Toplum ve Ülke İncelemeleri”; 1968 programında “Sosyal Bilgiler” dersi adı altında okutulduğu görülmektedir (Şimşek, 2017). Teknolojinin ilerlemesi, ekonomik gelişmeler ve eğitim politikalarının değişmesi gibi sebeplerle bazı yıllarda (1998, 2005, 2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında değişiklikler yaşanmıştır. Bu çerçevede genel olarak Sosyal Bilgilerin tanımı şu şekilde ifade edilmektedir;

“Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alan; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir” (MEB, 2005; 2018).

Sosyal bilgilerin Türkiye’deki gelişimi yakın bir süreçte olması sebebiyle bu alanda yapılan akademik çalışmaların da yeni olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan bilimsel çalışmalar alana katkı sağlaması ve araştırmacılara ışık tutması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesini hedefleyen üniversite kurumları, bilimsel bilginin üretilmesini sağlarken, ayrıca toplumsal gelişmeyi de sağlamaktadır (Alkan, 2014). Bu çerçevede üniversite kurumları ilgili alanlarda uzman ve akademisyen yetiştirme amacını gerçekleştirilmesi için lisansüstü eğitimler önemli rol oynamaktadır. Lisansüstü eğitim, lisans derecesi almış veya lisans diploması alan öğrencinin ilgi duyduğu bilim dalında yüksek lisans veya doktora öğrenimi yaparak

uzmanlaşma imkânı veren, alınabilecek en üst eğitim programı seviyesidir (Coşkun, Dünder ve Parlak, 2014: 378).

Yapılan lisansüstü tez çalışmaları eğitim politikalarının belirlenmesinde önemli bir kılavuzdur (Canbulut, Avcı ve Sipahi, 2016). Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılacak çalışmaların öğretmenlere, öğrencilere ve araştırmacılara yönelik katkı sağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir (Oruç ve Ulusoy, 2008). Bu sebeple araştırmacılar, ilgili literatür kapsamında çalıştıkları konu üzerinde daha önce yapılmış olan araştırmaları tespit ederek eksik gördüğü konularda alana katkı sağlamaları gerekmektedir (Aydemir, 2013).

Araştırmacıların ilgilendikleri alanlarda yapılan lisansüstü tez ve makale çalışmalarının değerlendirmesini içeren çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde Kaymakçı (2017) çalışmasında Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine 368 tez incelemiş ve araştırma sonucunda tezlerin en çok yüksek lisans düzeyinde olduğu, yayım yıllarının 2000 sonrasında yoğunlaştığı ve tezlerin genellikle büyükşehirlerde bulunan köklü üniversitelerde hazırlandığı; konu açısından tezlerde kurum çalışmaları, kişiler ve tarih yazımı, ders kitapları, öğrenme-öğretme kuram ve yaklaşımları, öğretim teknoloji ve materyalleri ile okul dışı tarih öğretimi ön plana çıktığını belirtmektedir. Canbulut, Avcı ve Sipahi (2016) Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış 153 lisansüstü tezini incelediğinde, yoğun olarak öğretim programı-kitap-kişi inceleme, vatandaşlık eğitimi, küresel eğitim, öğretmen yetiştirme konularının çalışıldığı belirtmektedir. Yaşar, Çengelci-Köse ve Göz (2015) çalışmasında 2005 yılı sonrasında sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli öğretim-öğrenme süreçlerinin etkililiğinin akademik başarıya etkisinin incelenmesi kapsamında 52 yüksek lisans ve doktora tezi meta analiz yöntemiyle değerlendirmiştir. Sosyal bilgiler dersinde öğretim sürecinde kullanılan öğrenci merkezli yaklaşım, yöntem, teknik ve materyallerin öğrenci başarısını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Karadağ (2014) okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları ile ilgili ilköğretim düzeyinde yapılmış lisansüstü tezlerin karşılaştırmalı bir analizini yaparak, araştırmaların yüksek lisans düzeyinde, tarama modelinde, veri toplama aracı olarak tutum ölçeği, anket ve başarı testi kullanıldığı, örneklem grubu olarak 4. ve 5. sınıf düzeylerinde çalışmaların gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır. ProQuest veri tabanından elde edilen bulgular ise yapılan araştırmaların doktora düzeyinde, deneysel modelde, veri toplama araçları olarak gözlem, görüşme tekniklerinin kullanıldığını, örneklem grubu olarak ebeveynler, okul yöneticileri ve öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Türkiye’de tarih öğretimi/eğitimi hakkında yayımlanmış makalelerin bibliyografya şeklinde analizlerinin yapıldığı da görülmektedir (Aydemir, 2013; Öztürk ve Şimşek, 2013). Benzer bir çalışma da Şahin, Gögebakan-Yıldız ve Duman (2011) 1990 yılından itibaren sosyal bilgiler eğitimi alanında hazırlanan tezleri değerlendirmiştir. 20 yıllık araştırma sürecinde tez sayılarının 2006 yılından itibaren artış gösterdiği, hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinin en çok 2007 yılında hazırlandığı ve en çok Gazi Üniversitesi’nde hazırlandığını tespit edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde en çok eğitim programı temasının, doktora tezlerinde ise en çok öğretim yöntem ve teknikleri temasının çalışıldığı gözlenmiştir. Geçit ve Kartal (2010) 2000-2010 yılları arasında yapılan sosyal bilgiler eğitimi araştırmaları ile ilgili tespit ettiği 23 hakemli dergi ve 11 ulusal ve uluslararası kongre sonrası hazırlanan bildiri kitapları, yüksek lisans ve doktora tezleri

incelemiştir. Araştırma sonucunda birçok çalışmanın içerik, yöntem, amaç açısından benzerlik taşıdığı ve bunların birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadığı belirlenmiştir. Kaymakçı ve Er (2009), Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi üzerine yapılan 30 tezi inceleyerek alan tezlerin konu ve yöntem açısından zenginlik taşıdığı, konu açısından en fazla öğretim yöntemi uygulamalarının ön plana çıktığı; yöntem açısından ise en fazla betimsel yöntemin kullanıldığını tespit etmiştir. Karadağ (2009), Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yapılan doktora tezlerin tematik dağılımlarının belirlenmesi kapsamındaki çalışmasında, yapılan doktora tezlerinde başarı ve tutum temasında yoğunlaştığı sonucuna ulaşmaktadır. Oruç ve Ulusoy (2008), Türkiye’de 2000–2007 yılları arasında sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili yapılan yüksek lisans tezlerini konu edinen çalışmasında yapılan araştırmanın yönteminin tam ve doğru olarak belirlenemediği, araştırma konusunun istenilen düzeyde açıklanmadığı, öznel anlatım dili kullanıldığı, literatür taramalarında eksiklikler mevcut olduğunu belirtmektedir. Wrubel and Ratliff (1978) 1971-1976 yılları arası yapılan sosyal bilgiler doktora tez çalışmalarını konu/temalar altında incelemiştir. Benzer bir çalışma da Chapin (1974) tarafından 1969-1973 tarihleri arasında sosyal bilgiler eğitiminde yapılan 417 doktora tezini alan hakkında bilgi vermek amacıyla tezleri çeşitli boyutlarda incelenmiştir.

Bir alanla ilgili yapılmış bilimsel tezlerin analiz edilmesi o konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgiler verebilir, incelenen alanın genel görünümünü ortaya çıkarabilir (Karadağ, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tez çalışmalarını kapsayan bu çalışmada tezler, yapılan diğer çalışmalara göre, birçok özellik çerçevesinde detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Çalışma, sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin son 16 yılın genel değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’ de 2002-2018 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tez çalışmalarının ne doğrultuda olduğunu tespit etmek ve tezleri farklı kriterler açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Bu çalışma, bundan sonra hazırlanacak lisansüstü tezlere veri oluşturması açısından önem arz etmektedir. Böylece, bu alandaki araştırmacılara alanlarındaki güncel konuların neler olduğu ve var olan çalışmaların hangi özelliklere sahip olduğu konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu amaç çerçevesinde “Sosyal bilgiler eğitimi alanında çalışılan doktora tezlerinin içerikleri nelerdir?” sorusu araştırma problemini oluşturmaktadır. Araştırmada sosyal bilgiler eğitimi ile ilişkili doktora tezlerinin genel amaç doğrultusunda cevap aranan sorular ise;

- 1) Yayımlandığı tarih,
- 2) Yapıldığı üniversite,
- 3) Araştırmacı cinsiyeti,
- 4) Çalışılan alan,
- 5) Anahtar kelimeler/sözcükler,
- 6) Araştırmanın örneklem grubu,
- 7) Araştırma yöntemi,
- 8) Veri toplama araçları,

9) Çalışılan ünite boyutları çerçevesinde nasıl bir dağılım göstermektedir?

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın örnekleme, veri toplama süreci, verilerin analizi, verilerin geçerliği ve güvenilirliğine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, araştırmacının gözlemleri ve mülakatları sonucu tümevarımsal olarak elde ettiği sonuçların ortaya çıkarılmasıdır (Patton, 2014). Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış doktora tezlerinin çeşitli boyutlarda derinlemesine incelenmesini hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma yönteminin uygun olduğu görülmektedir. Araştırmada hedeflenen olgulara dair mevcut yazılı materyalleri analiz etme; zaman ve ekonomik açıdan katkıda bulunma; nitel araştırmalarda kullanılan önemli bir bilgi kaynakları olma özelliğine sahip olan doküman incelemesi (Yıldırım ve Şimşek, 2016), araştırma verilerinin toplanmasında kullanılmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmada zengin bilgiye sahip olduğu kabul edilen durumların derinlemesine çalışılmasına imkân sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmanın örneklemindeki ölçüt “Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde kayıtlı olan sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezleri” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini Türkiye’de 2002-2018 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezleri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından 1 Haziran-9 Ekim 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışmada Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi resmi sitesinde kayıtlı olan 2002-2018 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında hazırlanan 158 doktora tezi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Veriler toplanırken tez arama sayfasında iki adımdan oluşan tarama yapılmıştır. Bunlar;

1) **Anabilim/bilim Dalı:** Tarama terimi doğrultusunda ulaşılan tezlerin “Yer bilgisi” açıklama bölümünde “*Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü/Ana Bilim Dalı/Bilim Dalı veya Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, İlköğretim Anabilim Dalı, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı*” kapsamında hazırlanan tezler incelemeye alınmıştır.

2) **Tez izni:** Tez arama sayfasından arama yapılırken kullanım iznine açık olan tezler tam metin olarak; kullanım iznine kapalı olan tezlerin ise özet metninden yararlanılarak incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, toplanan verilerin kavramsallaştırılması, ardından bu kavramların mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve bu verileri açıklayan temaların oluşturulması gerekmektedir

(Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda çalışmanın verileri, tezlerin yayımlandığı tarih, yapıldıkları üniversite, araştırmacı cinsiyeti, çalışılan alan, anahtar kelimeler/sözcükler, çalışma grubu, araştırma yöntemi, veri toplama araçları, çalışılan üniteler kapsamında doğrudan tespit ile içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çözümlenen veriler kategorilere dayalı olarak ve oluşturulan tablolarda frekans (f) ve yüzde (%) değerleri ile gösterilmiştir.

Verilerin geçerliği ve güvenilirliği

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanması amacıyla araştırmacı üçgenlemesi yapılmıştır. Araştırmacı üçgenlemesi iki veya daha fazla araştırmacının elde edilen nitel verilerin birbirlerinden bağımsız olarak analiz etmesi ve bulguların karşılaştırılmasıdır (Patton, 2014). Bu doğrultuda oluşturan kategorilerin araştırmacı dışında bir başka araştırmacı tarafından incelemesi yapılmıştır. Ayrıca elde edilen verilerden doğrudan alınan bilgilerin araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini desteklediği düşünülmektedir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerin belirlenen alt amaçları çerçevesinde ilgili tablo ve grafiklerde yer verilerek yorumlanmaktadır.

1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin yıllara göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın yılı	f		%
	İzinli	İzinsiz	
2002	1	-	0,63
2003	1	1	0,63
2004	2	-	1,26
2005	-	-	-
2006	4	1	2,52
2007	11	-	6,93
2008	7	1	0,63

			4,48	
2009	6	-	3,78	-
2010	12	-	7,56	-
2011	18	-	1,34	-
2012	14	-	8,82	-
2013	14	-	8,82	-
2014	16	-	0,08	-
2015	11	-	6,93	-
2016	6	7	3,78	4,48
2017	6	15	3,78	9,45
2018	4	-	2,52	-
Toplam	133	25	83,16	16,84

Tablo 1 incelendiğinde 2002-2018 yılları arasında yayımlanan doktora tez sayısı 158' dir. Bu yıllar arasında hazırlanan 25 doktora tezi paylaşıma açık değildir. Sosyal bilgiler eğitimi alanında ulaşılabilen ilk doktora tezi 2002 yılında yayımlandığı görülmektedir. 2007 yılından itibaren yayımlanan tez sayısında bir artış olduğu gözlenmektedir. En fazla tez 2017 yılında hazırlandığı görülmektedir. Tez sayılarındaki değişen artış 2005 yılında Sosyal Bilgiler Öğretim Programının güncellenmesi, akademik kadro alımlarının artması ve eğitim fakültelerinde Sosyal Bilgiler Programının açılmasına paralel olarak arttığı söylenebilir.

2. Tezlerin Hazırlandığı Üniversiteye Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin hazırlandığı üniversiteye göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinin Hazırlandığı Üniversiteye Göre Dağılımı

Üniversiteler	f		%	
	İ	İzi	İzinli	İzi

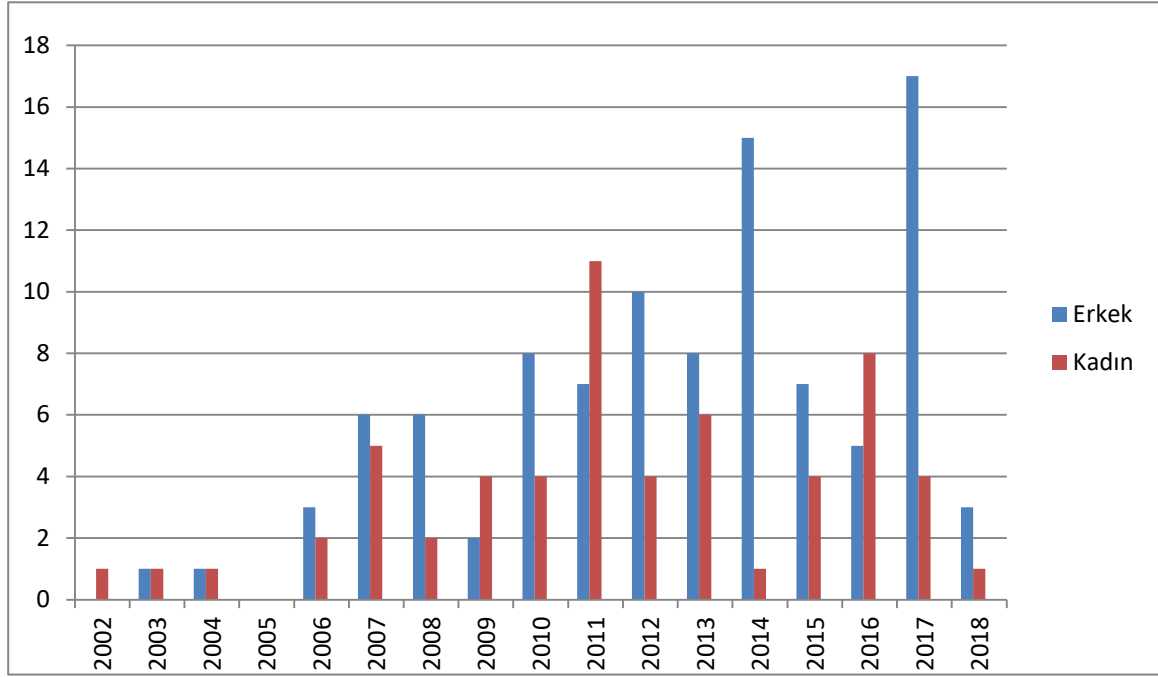
	zinli	nsiz		nsiz
Gazi Üniversitesi	65	9	40,95	5,67
Marmara Üniversitesi	2	6	13,86	3,78
Atatürk Üniversitesi	9	2	11,97	1,26
Dumlupınar Üniversitesi	4	2	2,52	1,26
Fırat Üniversitesi	2	3	1,26	1,89
Uşak Üniversitesi	4	1	2,52	0,63
Necmettin Erbakan Üniversitesi	4	-	2,52	-
Afyon Kocatepe Üniversitesi	3	-	1,89	-
Erzincan Üniversitesi	1	2	0,63	1,26
Anadolu Üniversitesi	2	-	1,26	-
Çukurova Üniversitesi	2	-	1,26	-
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	-	0,63	-
Hacettepe Üniversitesi	1	-	0,63	-
Kastamonu Üniversitesi	1	-	0,63	-
Pamukkale Üniversitesi	1	-	0,63	-
Uludağ Üniversitesi	1	-	0,63	-
Toplam	33	5	5	5
	1	2	83,8	16,1

Tablo 2 incelediğinde sosyal bilgiler eğitimi doktora tezleri en fazla Gazi Üniversitesinde (74) hazırlandığı görülmektedir. Daha sonra Marmara (28) ve Atatürk Üniversitesi (21) takip etmektedir. Bu üniversitelerde tez sayısının fazla olmasının sebebi üniversitelerin kuruluş yıllarının diğerlerine göre daha önce olması ve akademik olanaklara daha fazla sahip olmaları söylenebilir.

3. Tezlerin Araştırmacı Cinsiyetine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki grafikte sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin araştırmacı cinsiyetine göre dağılımı verilmektedir.

Grafik 1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerin Araştırmacı Cinsiyetine Göre Dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde yapılan tezlerin araştırmacı cinsiyetine göre dağılımı erkek araştırmacıların (99) kadın araştırmacılara (59) göre daha fazla doktora tezi hazırladığı görülmektedir. Kadın araştırmacıların en fazla 2011 yılında erkek araştırmacıların ise 2017 yılında tez çalışmaları hazırladığı tespit edilmiştir.

4. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Çalışmada incelenen tezler “kategoriler ve alt kategoriler” başlığında gruplandırılarak açıklanmıştır. Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin çalışma konuları dağılımı verilmektedir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinin Çalışma Konularına Göre Dağılımı

Kategorile	Alt kategoriler	r
Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğeleri	Değer eğitimi	0 ,30
	Beceri öğretimi	,67
	Kavram öğretimi, yanlışları, analizi, vb.	,52
	Ölçme-değerlendirme	,26
	Vatandaşlık algı ve eğitimi	

	0	,41
	Küresel sorunlar	,26
Sosyal bilgiler konularının öğretimi	Aktif vatandaşlık eğitimi	,63
	Çevresel vatandaşlık eğitimi	,63
	Dijital vatandaşlık eğitimi	,63
	Kimlik inşası kazandırma	,63
	Kültür aktarımı	,63
	Küresel vatandaşlık eğitimi	,63
	Miras eğitimi	,63
	Sosyal bilgilerin felsefesi	,63
	Tarih konularını öğretimi	,63
	Toplumsal cinsiyet eğitimi	,63
	Öğretmen/Öğretmen adayları/Akademisyen/Veli görüşü/ algı/tutumları	,67
Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin değerlendirmeler	Öğretmen/Öğretmen adaylarının öz yeterlilikleri	,78
	Ders, çalışma kitabı ile öğretmen kılavuz kitapları	,89
	Teknolojik, pedagojik alan bilgisi yeterliliği	,26
	Bilimin doğası	,63
	Gayrimüslim azınlıkların görüşleri	,63
	İntihal problemi	,63

	Öğretmen-öğrenci ilişkisi	,63
Sosyal bilgiler dersi öğretim programı	Farklı ülkelerdeki öğretim programı karşılaştırmaları	,04
	Sosyal bilgiler dersi öğretim programı değerlendirme	,26
	6. ve 7.sınıf programının uygulama dönütü	,63
	Bütünleştirilmiş program modeli	,63
Sosyal bilgiler dersinde edebi ürün kullanımı	Hatırat	,26
	Biyografi	,63
	Hikâye	,63
	Kitaplarda edebi ürün kullanımı	,63
	Seyahatname kullanımı	,63
	Tarihsel romanların kullanımı	,63
	Yazma etkinlikleri(mektup-şiir)	,63
Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yaklaşımları	Yapılandırmacı yaklaşım	,52
	Araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımı	,63
	Bütünsel beyin yaklaşımı	,63
	Geo-medya destekli otantik öğrenme	,63
	Hizmet ederek öğrenme yaklaşımı	,63
	Oluşturmacı yaklaşım	,63
	Yer temelli öğretim yaklaşımı	,63

	,63
Yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımı	,63
Proje tabanlı öğrenme	,52
İşbirliğine dayalı öğrenme	,26
Probleme dayalı öğrenme	,26
Sözlü tarih	,26
Akran öğretimi	,63
Aktif öğrenme	,63
Argümantasyon temelli öğretim	,63
Bilişsel stil boyutları	,63
Çoklu zeka kuramı	,63
Dizgeli öğretim	,63
Drama yöntemi	,63
5E öğrenme modeli	,63
Gagne öğretim modeline göre hazırlanan öğretim yazılımı	,63
Jigsaw ve öğrenci takımları başarı yöntemleri	,63
Üst biliş kullanımı	,63
Üst kavramsal öğretim etkinlikleri	,63
Öğrenme stilleri	,63

	Örnek olay yöntemi	,63
	Öğretim teknoloji ve materyal kullanımı	,15
Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyaller/sınıf dışı etkinlikler	Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı eğitim	,89
	Çizgi roman kullanımı	,26
	Arazi çalışma temelli öğretim	,63
	Çağdaş bilginin edinimi ve kullanımı	,63
	Çalışma yapraklarının kullanımı	,63
	Güncel olayların kullanımı	,63
	Karikatür kullanımı	,63
	Mizah kullanımı	,63
	Öğretmen görüşleri	,63
	Proje fuarları	,63
	Sahne sanatları	,63
	Sınıf dışı etkinlikler	,63
	Sosyal medya kullanımı	,63
	Tarihsel kanıtların kullanımı	,63
Tarihi mekan ve müze eğitimi	,63	
Sosyal bilgiler dersi kapsamında	Coğrafya okuryazarlığı	,26
	Bilimsel okuryazarlık	

okuryazar		,63
lıklar	Çevre okuryazarlığı	,63
	Ekonomi okuryazarlığı	,63
	Hukuk okuryazarlığı	,63
	Medya okuryazarlığı	,63
	Siyaset okuryazarlığı	,63
	Tarih okuryazarlığı	,63
	Teknoloji okuryazarlığı	,63
Toplam		58 00

Tablo 3 incelendiğinde, doktora tezleri çalışma konularına göre 9 kategori oluşturularak 88 alt kategori altında incelenmiştir. Tablo 3' e göre, sosyal bilgiler öğretimi alanında en fazla çalışılan konu "Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğeleri" kapsamında "değer eğitimi" ile "Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntemleri" kapsamında "Proje tabanlı öğrenme" olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğeleri çerçevesinde sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazanılma düzeyi; disiplin temelli sanat eğitimi yaklaşımı doğrultusunda yerel estetik değer eğitimi programının hazırlanması; 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin Kur'ânî karşılıklarının tespit edilmesi; Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme, vatanseverlik değerler ve bilimsellik, adil olma barış değerlerinin kazandırılmasına yönelik karakter eğitim programının geliştirilmesi yer almaktadır. İncelenen tezlerde beceri öğretimi ile ilgili gözlem, mekanı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım, empati, tarihsel düşünme, eleştirel, yansıtıcı düşünme becerileri ve haritaların öğrenciler tarafından kullanılabilirliğine yer verilmiştir. Kavram öğretimi, yanılgıları, analizi, vb. konuları da tezlerde ele alınmaktadır. Kavramsal değişim metinlerin etkililiği; belirlenen öğrenme alanlarında (küresel bağlantılar gibi) yer alan kavramların öğretilmesinde kavram analizinin etkililiği; nedensellik kavramının gelişimi konularını içeren tezler yer almaktadır. Devlet, kronoloji, yüzyıl, iskân, fetih, gaza, hoşgörü, kanıt, değer, gelenek, değişim ve ıslahat kavramlarının öğretimine yer verilmektedir. Ölçme-değerlendirme konularına ilişkin tamamlayıcı ölçme-değerlendirme teknikleri kapsamında okuryazarlık düzeylerinin mikro öğretim aracılığıyla geliştirilmesine dair tez çalışmaları yer almaktadır.

Sosyal bilgiler konularının öğretimi ile ilgili gerçekleştirilen tez çalışmalarında çevresel vatandaşlık eğitimi durumunun betimlenmesi; dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrenme öğretme sürecine yansımaları; Türkiye’de vatandaşlık ve vatandaşlık eğitime yönelik gayrimüslim azınlıkların görüşleri; çok kültürlü toplumlarda vatandaşlık eğitimi; küresel vatandaşlık eğitimi; vatandaşlık bilinci düzeyleri; insan hakları ve vatandaşlık eğitimi uygulamaları; vatandaşlık eğitiminin bugünkü durumuna ve geleceğe yönelik öğretmen/öğrenci görüşlerinin incelenmesi yer almaktadır.

İncelenen tezlerde çalışılan bir diğer konu sosyal bilgiler öğretimine ilişkin değerlendirmeleri içeren çalışmalarda öğretmen/öğretmen adaylarının öz yeterlilikleri hakkında karakter eğitimi; sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin öz yeterlik düzeylerine yönelik konular ele alınmıştır. Sosyal bilgiler felsefesi uzman görüşlerine göre değerlendirilmesi; sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi kapsamında programın uygulanması ve seviye belirleme sınavı ile ilişkisi; teknolojik, pedagojik alan bilgisi yeterliliği gibi konular üzerinde durulmuştur. Öğretmen/öğrenci görüş ve algıları çerçevesinde coğrafya konularına ve kavramlarına ilişkin çalışmalar yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı konularını içeren tezlerde farklı ülkelerin sosyal bilgiler programı karşılaştırmaları yer alınmaktadır. İngiltere, ABD, Kanada, Finlandiya, Estonya Cumhuriyeti, Kore Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdari Bölgesi, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Avustralya ülkelerinde mevcut ders kitapları ve öğretim programları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Farklı ülkelerin öğretim programlarındaki tarih konularının Azerbaycan, Türkmenistan öğretim programları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Farklı ülkelerin demokratik yurttaşlık eğitimi ile ilgili Türkiye ve ABD’deki sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların katılım haklarının yer verilme düzeyleri karşılaştırılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programının uygulama dönütleri, bilimin doğası, intihal problemi, derste kullanılan öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı hakkında öğretmen/öğretmen adayı/akademisyen/velilerin görüşleri, tutumları, davranışları ve önerileri hakkında değerlendirilmiştir.

Tezlerde edebi ürün kullanımıyla ilgili konulara yer verilmektedir. Bu çerçevede hikâyelerin, biyografilerin, tarihsel romanların, seyahatnamelerin ve hatıratların kullanımı ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

Sosyal bilgilerde kullanılan öğretim yaklaşımları konuları kapsamında sosyal bilgiler eğitiminde tarih öğretimi alanında yapılan doktora tezlerinde oluşturmacı yaklaşıma göre düzenlenen dersin öğrenmeye etkisi; yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı öğretim uygulamalarının etkililiği incelenmiştir. Sosyal bilgiler öğretiminde farklı öğrenme-öğretme yaklaşımlarından yer temelli öğretim, Jigsaw ve öğrenci takımları başarı yöntemi, araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımı, yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımları, çoklu zeka kuramı, basamaklı öğretim programının değerlendirilmesi, bütünsel beyin yaklaşımı tezlerde çalışılan konulardır. Hizmet ederek öğrenme yaklaşımını temel alan tezlerde ise bu yöntemin nasıl uygulanabileceğini, bu süreçte yaşanan sorunları, bu yaklaşımın öğrencilerin gelişimlerine katkısını ve vatandaşlık eğitimindeki rolü belirlenmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntemleri kapsamında işbirliğine dayalı öğrenme konusuna ilişkin tezlerde işbirlikli öğrenme stillerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve çeşitli tutumlarına olan ilişkisi değerlendirilmiştir. Probleme dayalı öğrenme yaklaşımının çevre bilincinin gelişimindeki etkisi; probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumları incelenen tezlerin konuları arasındadır. İncelenen tezlerde sosyal bilgiler dersinde tarih bilinci oluşturmada dizgeli öğretimin etkililiğine yer verilmiştir. Sözlü tarih çalışmalarını içeren tezlerde sözlü tarih çalışmaları ve etkinliklerinin etkililiği değerlendirilmiştir. Tezlerde arazi çalışma temelli öğretim etkinlikleri ve onun alternatifi olarak fotoğraflar ve sanal alan gezilerinin sosyal bilgiler dersine uygulanabilirliği belirlenmektedir. Aktif öğrenme yöntemiyle işlenen dersin öğrenci başarısına etkisi incelenmiştir. 8.sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Dersinde örnek olay yöntemi ile öğretimin etkililiği incelenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyaller/sınıf dışı etkinlikler çerçevesinde hazırlanan tezlerde web tabanlı öğrenme, bilgisayar temelli materyallerin kullanımı, alan bağımlılık-alan bağımsızlık bilişsel stil ve öğrenme stillerine uygun hazırlanan etkinlikler, üst kavramsal öğretim etkinlikleri, çalışma yaprakları, bilgisayar yazılımları, güncel olayların kullanımı, karikatür kullanımının erişime göre değerlendirilmesi, mizah kullanımı, sınıf dışı etkinlikler, coğrafi bilgi sistemleri temelli uygulama ve etkinliklerin kullanımının etkililiği incelenmiştir. Tarih konularının öğretiminde teknoloji ve çizgi roman kullanımının etkililiğinin incelenmesi yer almaktadır. Çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi ele alınmıştır.

İncelenen tezlerde okuryazarlık konuları ile ilgili öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlıklarının geliştirilmesi; öğrencilerin ve öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi; öğretmen adaylarının çevre ve teknoloji okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi; öğrencilerin ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi; öğrencilerin hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi; medya okuryazarlığının öğretim programlarıyla ilişkilendirilmesi ve öğretimi; öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumlarının belirlenmesi; tarihi roman kullanımının öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerine etkisinin belirlenmesine ilişkin konular tezlerde yer almaktadır.

5. Tezlerin Anahtar Kelime/Sözcüklere Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin anahtar kelime/sözcüklerin dağılımı verilmektedir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinin Anahtar kelimeler/sözcüklere Göre Dağılımı

Kategoriler	f	%
Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin anahtar kelimeler	1 64	2 9,23
Çeşitli alanların eğitimi ve öğretimine ilişkin anahtar kelimeler	6 3	1 1,23
Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin	2	4

anahtar kelimeler	8	,99	
Araştırmanın çalışma gruplarına ilişkin anahtar kelimeler	4		7
	4	,84	
Kavramlara ilişkin anahtar kelimeler	3		6
	4	,06	
Öğretim yaklaşımlarına ilişkin anahtar kelimeler	1		1
	1	,96	
Öğretim yöntemlerine ilişkin anahtar kelimeler	3		5
	1	,53	
Çalışmalarda kullanılan materyallere ilişkin anahtar kelimeler	3		6
	4	,06	
Okuryazarlıklara ilişkin anahtar kelimeler	1		1
	1	,96	
Çalışmaların yöntemine ilişkin anahtar kelimeler	1		1
	1	,96	
Diğer	1		2
	30	3,17	
Toplam	5		1
	61	00	

İncelenen tezlerin “anahtar kelimeler/sözcükler” başlığı altında araştırmanın konusunu, yöntemini, çalışma grubunu ve veri toplama araçlarını yansıtan birçok kelimeye yer verilmektedir. İncelenen 20 tezde ise “anahtar kelimeler/sözcükler” başlığına yer verilmediği görülmektedir. Tablo 4 incelendiğinde anahtar kelimeler sosyal bilgiler dersi öğretim programı, çeşitli alanların eğitimi ve öğretimi, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın çalışma grupları, kavramlar, öğretim yaklaşımları, öğretim yöntemleri, çalışmalarda kullanılan materyaller, okuryazarlık, çalışmanın yöntemi ve diğer olmak üzere toplam 11 kategoride incelenmiştir. “Sosyal bilgiler dersi öğretim programı” ile ilgili anahtar kelimeler diğerlerine göre daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu kategori altında “sosyal bilgiler” kelimesinin daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Çeşitli alanların eğitimi ve öğretimine ilişkin anahtar kelimelerde “sosyal bilgiler eğitimi”; araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin anahtar kelimelerde “tutum”; araştırmanın çalışma gruplarına ilişkin anahtar kelimelerde “sosyal bilgiler öğretmen adayı”; kavramlara ilişkin anahtar kelimelerde “vatandaşlık”; öğretim yaklaşımlarına ilişkin anahtar kelimelerde “yapılandırmacılık”; öğretim yöntemlerine ilişkin anahtar kelimelerde “proje tabanlı öğretim yöntemi/yaklaşımı”; çalışmalarda kullanılan materyallere ilişkin anahtar kelimelerde “CBS destekli sosyal bilgiler öğretimi” ve resim/karikatür”; okuryazarlıklara ilişkin anahtar kelimelerde “okuryazarlık”; çalışmaların yöntemine ilişkin anahtar kelimelerde ise “nitel araştırma” kelimelerinin daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir. Diğer kategorisinde ise “motivasyon, çağdaş bilgi, Türkiye” gibi birçok anahtar kelime almaktadır.

6. Tezlerin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin örneklem grubu dağılımı verilmektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinin Örneklem Grubuna Göre Dağılımı

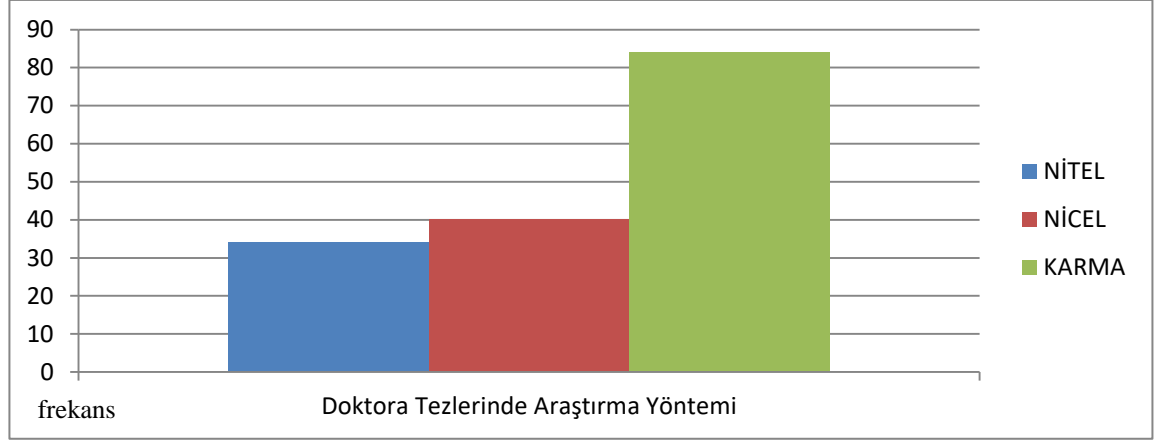
Örneklem Grupları	f	%
8.sınıf	8	5,36
7.sınıf	32	21,44
6.sınıf	22	14,74
5.sınıf	5	3,35
4.sınıf	6	4,02
4-8.sınıf	1	0,67
4-7.sınıf	2	1,34
5-8.sınıf	1	0,67
6-7.sınıf	2	1,34
5-6-7.sınıf	2	1,34
6-7-8.sınıf	2	0,67
Ortaöğretim	1	0,67
Akademisyen	1	0,67
Öğretmen	13	8,71
Öğretmen adayı	16	10,72
Öğretmen ve öğrenci	21	14,07
Öğretmen ve öğretmen adayı	4	2,68
Öğretmen adayı ve akademisyen	1	0,67
Öğretmen, öğretmen adayı ve öğrenci	1	0,67
Öğretmen, öğrenci ve akademisyen	2	1,34
Öğrenci, öğretmen, veli, yönetici	4	2,68
Öğrenci, veli	1	0,67
Diğer	2	1,34
Toplam	150	100

Tablo 5 incelendiğinde doktora tezlerinin örneklem grubunu en fazla 7.sınıf öğrencileri ile hazırlanan çalışmalar oluşturmaktadır. Diğer olarak (etnik gruplar,

gayrimüslim katılımcı) farklı örneklem gruplarının yer aldığı görülmektedir. 8 doktora tez çalışması doküman incelemesi olmasından dolayı tabloda yer verilmemiştir.

7. Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki grafikte sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin kullanılan araştırma yöntemi dağılımı verilmektedir.

Grafik 2. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Grafik 2 incelendiğinde; yayımlanan tezlerin araştırma yöntemine ait en fazla karma (mix) yönteminin (84) olduğu görülmektedir. Ardından nicel yöntem (40) gelmektedir. Nicel yöntemlerden, deneysel model (16), yarı deneysel model (7) ve betimsel tarama modeli (12) tercih edilmektedir. Nicel araştırmaların analizi SPSS for Windows paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Kullanılan nitel yöntemlerden (27), eylem (9) ve durum çalışması (8), tarama çalışması (6), doküman incelemesi (8), keşfedici araştırma modeli (1), olgu bilim (2), kültür analizi (1) kullanıldığı tespit edilmiştir.

8. Tezlerin Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin veri toplama araçları dağılımı verilmektedir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri toplama araçları		%
Görüşme/mülakat		2
	84	4,28
Ölçek		2
	79	2,83
Test		1
	66	9,08
Anket		8

	31	,96
Diğer (mecazlar yoluyla, öğrenci portfolyaları, etkinlik, saha notları, çalışma yaprakları, video kayıtları, etkinlik, kompozisyon vb.)	32	,25
Dokümanlar	24	,94
Gözlem	17	,91
Araştırmacı/öğrenci günlüğü	10	,89
Envanter		0
Toplam	46	00

Tablo 6 incelendiğinde doktora tezlerinde birden fazla veri toplama aracının kullanıldığı söylenebilir. Doktora tezlerinde görüşme/mülakat (84) ve ölçek (79) en çok tercih edilen veri toplama araçları olduğu tespit edilmiştir. Nicel araştırmalarda kullanılan başarı testleri ön-son test şeklinde uygulanmıştır. Araştırmalarda en az tercih edilen envanter olduğu görülmektedir. Diğer (mecazlar yoluyla, öğrenci portfolyaları, etkinlik, saha notları, çalışma yaprakları, video kayıtları, etkinlik, kompozisyon vb.) veri toplama araçları ise araştırmalarda alternatif veri toplama araçları olarak kullanıldığı görülmektedir. İnel (2014) çalışmasında sosyal bilgiler dersinde kullanılan bilgisayar temelli materyallerin öğrencilerin dikkat düzeyine etkisini ölçebilmek için veri toplama aracı olarak NeuroSky's MindWave - EEG cihazı ile beyinde dikkat ve meditasyon oluşumlarına ilişkin ortaya çıkan elektrik aktivitesini tespit edebilen kulaklık kullanmıştır.

9. Tezlerin Çalışılan Ünitelere Göre Dağılımı İle İlgili Bulgular

Aşağıdaki tabloda sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerin çalışılan üniteler dağılımı verilmektedir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Tezlerinde Çalışılan Ünitelere Göre Dağılımı

Ders	Üniteler	%
	Türk Tarihine Yolculuk	13,56
	Yeryüzünde Yaşam	10,17
	Ülkelerarası Köprüler	6,78
	Demokrasinin Serüveni	5,08

2005 Sosyal Bilgiler Dersi	Ekonomi ve Sosyal Hayat	5,0 8
	Ülkemizin Kaynakları	3,3 8
	Bölgemizi Tanıyalım	3,3 8
	Elektronik Yüzyıl	3,3 8
	Ülkemizde Nüfus	3,3 8
	Ülkemiz ve Dünya	3,3 8
	Yaşayan Demokrasi	3,3 8
	Geçmişimi Öğreniyorum	1,6 9
	İletişim ve İnsan İlişkileri	1,6 9
	İnsanlar ve Yönetim	1,6 9
	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	1,6 9
	Yeryüzünde Yaşam	1,6 9
	Ülkemizde Nüfus	1,6 9
	İletişim ve İnsan İlişkileri	1,6 9
	Ülkemizde Nüfus	1,6 9
	İpek Yolunda Türkler	1,6 9
	Ülkemiz ve Dünya	1,6 9
	Demokrasinin Serüveni	1,6 9
	Elektronik Yüzyıl	1,6 9
	19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	1,6 9
Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	5,0 8	
Güzel Yurdumuz Türkiye	1,6	

		9
	Aile, Okul ve Toplum Hayatı	1,6
	Yakın Çevremiz	9
1998 Sosyal Bilgiler Dersi	Avrupa'da Yenilikler	1,6
	17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti	9
	Demokratik Hayat	
	Coğrafyamız ve Dünya	1,6
	Türkiye Tarihi	9
	İlk Yurdumuz	1,6
	Tarihte Anadolu	9
	İstanbul'u Fethi ve Sonrası	1,6
		9
	Vatan ve Millet	1,6
Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?	9	
Yakın Çevremiz	1,6	
İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım	9	
2010 İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi	Demokrasi Kültürü	1,6
		9
	Her İnsan Değerlidir	1,6
		9
8. Sınıf TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi	Ya İstiklal Ya Ölüm	1,6
		9
Toplam		100
		9

Tablo 7 incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerinde 2010 İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi, 8. Sınıf TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi, 1998/2005 Sosyal Bilgiler Dersleri yer almaktadır. Doktora tezlerinde en fazla çalışılan ünite 2005 Sosyal Bilgiler Dersi kapsamında "Türk Tarihine Yolculuk" (8) daha sonra "Yeryüzünde Yaşam" (6) üniteleri olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada ülkemizde sosyal bilgiler eğitimi alanında 2002-2018 yılları arasında yapılan 158 doktora tezi incelenmiştir. Bu tezlerden 25'i YÖK Tez Merkezi veri tabanında paylaşımına açık olmadığı görülmektedir. İncelenen doktora tezlerinin yayım yılları incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında ulaşılabilen ilk doktora tezinin 2002 yılında olduğu görülmektedir. Bunun sebebi Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın

kuruluşunun 1981 yılı gibi görece çok eski olmayan bir yıl olması ve lisansüstü tezlerin bu tarihten sonra YÖK Tez Merkezi'nde arşivlenmesiyle açıklanabilir (Kaymakçı, 2017: 2168). 2007 yılından itibaren yayımlanan tez sayısında bir artış olduğu gözlenmektedir. En fazla tezin 2017 yılında olduğu tespit edilmiştir. Geçit ve Kartal (2010) 2000–2010 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan çeşitli alanları kapsayan çalışmaların dengeli bir dağılım göstermediğini vurgulamaktadır. Sosyal bilgiler eğitiminin üniversite kurumlarında lisans ve(ya) lisansüstü programlarında yenileşme, gelişmeler yaşanması, ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli dönemlerde öğretim programları ve ders kitaplarının güncellenmesine paralel olarak bu alanda yapılan araştırmalarda belirli yıllarda artış yaşandığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili doktora tezlerin toplam 15 farklı üniversitede hazırlandığı tespit edilmiştir. İncelenen tezlerin en fazla yapıldığı üniversite Gazi Üniversitesinde olduğu görülmektedir. Daha sonra Marmara ve Atatürk Üniversiteleri takip etmektedir. Bu üniversitelerde tez sayısının fazla olmasının sebebi üniversitelerin kuruluş yıllarının diğerlerine göre daha önce olması ve akademik olanaklara daha fazla sahip olmaları söz konusu olabilir. Şahin, Göğebakan-Yıldız ve Duman (2011) çalışmasında incelediği tezlerin yapıldığı üniversitelerden Gazi Üniversitesinin kendisini izleyen üniversitelerden önde olmasının sebebini öğretim üyesi kadrosuna ve öğrenci potansiyeline sahip olmasıyla açıklamaktadır. Kaymakçı (2017) çalışmasında incelediği tezlerin genellikle büyükşehirlerde bulunan köklü üniversitelerde hazırlandığını belirtmektedir.

Yapılan doktora tezlerinin araştırmacı cinsiyetine göre dağılımı incelendiğinde erkek araştırmacıların kadın araştırmacılara göre daha fazla tez hazırladığı görülmektedir. Kadın araştırmacıların en fazla 2011 yılında, erkek araştırmacıların en fazla 2017 yılında tez çalışmalarının olduğu görülmektedir. Canbulut, Avcı ve Sipahi'nin (2016) yurtdışında (ABD ve Kanada) sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerin değerlendirilmesine ilişkin araştırmasında tezleri tamamlayan araştırmacıların cinsiyeti göz önüne alındığında erkek araştırmacıların daha fazla olduğu sonucuyla örtüştüğü görülmektedir.

Tezler konularına göre değerlendirildiğinde sosyal bilgiler eğitimi alanında en fazla çalışılan konu "Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğeleri" ile "Sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntemleri" olduğu tespit edilmiştir. Şahin, vd. (2011) doktora tezlerinde farklı arayışların ve yeni söz söyleme isteklerinin olduğunu belirtmektedir. Kaymakçı (2017) ve Kaymakçı ve Er (2009) çalışmalarında Tarih öğretimiyle ilgili tez konularının ders kitapları, öğrenme-öğretme kuram ve yaklaşımları, öğretim teknoloji ve materyalleri ile okul dışı tarih öğretimi üzerine olduğunu vurgulamaktadır.

İncelenen tezler anahtar kelimeler/sözcükler açısından değerlendirildiğinde "Sosyal bilgiler dersi öğretim programı" kategorisinde "sosyal bilgiler" kelimesinin daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Kanbolat, Altunbaş ve Çakmak (2012) araştırma görevlilerinin bilimsel bir makalenin anahtar kelimelerine ilişkin görüşlerinden anahtar kelimeleri hem bir çalışmaya ulaşmak amacıyla kullandıklarını hem de çalışma hakkında bilgi veren kelimeler olarak tanımladıklarını tespit etmiştir.

Tezlerin örneklem grubu seçiminde 7.sınıf öğrencileri ile birlikte yapılan çalışmaların daha fazla yer aldığı görülmektedir. Karadağ (2014) incelediği lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunda örneklem grubu olarak genellikle 4. ve 5. sınıf düzeylerinde çalışmaların gerçekleştirildiği ortaya koymaktadır. İncelenen tezlerde etnik gruplar ve gayrimüslim katılımcıların olduğu görülen farklı çalışma grupları dikkat çekmektedir. Örneklem seçiminde, evreni temsil etme gücü olan sınırlı sayıda ulaşılan bireyler araştırmaya dâhil edilmesi en doğru seçimdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Yayımlanan tezlerin araştırma yöntemleri incelendiğinde en fazla karma model kullanıldığı görülmektedir. İncelenen tezlerde araştırma problemini daha kapsamlı ve çok boyutlu incelenmesi yönünden karma yöntem tercih edildiği görülmektedir.

Tezlerde yöntemlerine uygun olarak seçilen birden fazla veri toplama aracının kullanıldığı görülmektedir. Veri toplama araçlarından en çok tercih edilen görüşme/mülakat ve ölçek iken, en az tercih edilen envanter olduğu tespit edilmiştir. Karadağ (2014) incelediği lisansüstü tezlerde veri toplama aracı olarak tutum ölçeği, anket ve başarı testi kullanıldığını tespit etmiştir. Juodaityte ve Kazlauskine (2008) araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının seçim sebebini; araştırma modeli, amaç ve problem cümlesi gibi birçok faktöre bağlı olarak açıklamaktadır (Akt. Doğru, Gençosman, Ataalkın ve Şeker, 2012).

Çalışılan ünite bakımından tezler incelendiğinde 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında 7. sınıf "Türk Tarihine Yolculuk" en fazla tercih edilen ünite olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçları çerçevesinde aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

İlgili konularla yapılan araştırmalara dair bibliyografya çalışmaları yapılabilir,

Benzer çalışmalar belirli tarih aralıklarında yapılması, alandaki gelişmelerin takip edilebilmesi açısından önem taşıyabilir,

Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin kaynakça bölümlerinin incelendiği bibliyometrik bir çalışma yapılabilir,

Yüksek lisans/doktora öğrenimini yurtdışında tamamlayan öğrencilerin tezlerine erişim sağlayabilmek için bir veri tabanının oluşturulması sosyal bilgiler eğitimi alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

ALKAN, G. (2014). Türkiye’de muhasebe alanında yapılan lisansüstü tez çalışmaları üzerine bir araştırma (1984-2012). **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 61: 41-52.

AYDEMİR, A. (2013). Türkiye’de tarih öğretimi hakkında yayımlanmış makaleler: Bir bibliyografya denemesi (İlâve). **International Journal of Social Science**, VI, 6: 113-135.

CANBULUT, T., AVCI, G. ve SİPAHİ, S. (2016). ABD ve Kanada’da Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanındaki Tezlerin Değerlendirilmesi. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**, XVII, 2: 351-370.

- CHAPIN, J. R. (1974). Social studies dissertations: 1969-1973. <https://eric.ed.gov> adresinden 26.06.2018 tarihinde erişilmiştir.
- COŞKUN, İ., DÜNDAR, Ş. ve PARLAK, C. (2014). Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). **Ege Eğitim Dergisi**, XV, 2: 375-396.
- DOĞANAY, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, XVII, 2: 77-96.
- DOĞRU, M., GENÇOSMAN, T., ATAALKIN A. N. ve ŞEKER, F. (2012). Fen bilimleri eğitiminde çalışılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin analizi. **Türk Fen Eğitimi Dergisi**, IX, 1: 49-64.
- GEÇİT, K. ve KARTAL, A. (2010). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme. **International Conference on New Trends in Education and Their Implications**, 1001-109.
- İNAN, S. (2014). **Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden-tanımlar, tarihi kökleri ve açıklamalar**, (Ed. S. İnan) içinde *Sosyal bilgiler eğitime giriş* (1-21), Ankara: Anı yayıncılık.
- İNEL, Y. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan bilgisayar temelli materyallerin 6. sınıf öğrencilerinin dikkat ve motivasyon düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KABAPINAR, Y. (2014). **Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi** (4.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- KAN, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, XXX, 2: 663-672.
- KANBOLAT, O., ALTUNBAŞ, S. ve ÇAKMAK, Z. (2012). Araştırma görevlilerinin bilimsel makaleler hakkındaki görüşleri. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, I, 4: 160-169.
- KARADAĞ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, X, 3: 75-87.
- KARADAĞ, R. (2014). Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi: YÖK ve ProQuest veri tabanları örnekleme. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, XXXV, 1: 1-17.
- KAYMAKCI, S. ve ER, H. (2009). Türk inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi üzerine yapılan tezlerin analizi. **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, V, 9: 165-180.

- KAYMAKCI, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, XXVI, 6: 2153-2172.
- MEB. (2005). **İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı**, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- MEB, (2018). **Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6. ve 7. sınıflar)**, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- ŞAHİN, M., GÖĞEBAKAN-YILDIZ, D. ve DUMAN, Ş. (2011). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. **Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, II, 2: 96-12.
- ŞİMŞEK, A. (2017). **Türkiye sosyal bilgiler dersinde tarih öğretimi nereye gidiyor? Öğretim programları üzerinden kısa bir değerlendirme**, (Ed. R. Turan, H. Akdağ Ed.) içinde *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar III*. (2-10), Ankara: Pegem Akademi.
- ORUÇ, Ş. ve ULUSOY, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, 26: 121-132.
- ÖZTÜRK, C. (2014). **Sosyal bilgiler öğretimi**, (Ed. C. Öztürk, S. C. Keskin ve R. Otluoğlu) içinde *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*, (1-25), Ankara: Pegem Akademi.
- ÖZTÜRK, Ş. Y. ve ŞİMŞEK, A. (2013). Bibliyografya: Tarih eğitimi alanında yayınlanmış Türkçe makaleler bibliyografyası. **Türk Tarih Eğitimi Dergisi**, II, 1: 110-145.
- PATTON, M. Q. (2014). **Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri** (Çeviri Ed. M. Bütün ve S. B. Demir) Ankara: Pegem Akademi.
- WRUBEL, P.R., RATLIFF, R. (1978). Dissertation research in social studies 1973-1976. <https://eric.ed.gov> adresinden 26.06.2018 tarihinde erişilmiştir.
- YAŞAR, Ş., ÇENGELCİ-KÖSE, T. ve GÖZ, N. L. (2015). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli öğretme-öğrenme süreçlerinin etkililiği: Bir meta analiz çalışması. **Anadolu Journal of Educational Sciences International**, V, 1: 38-56.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>